

Isku-filaanshaha

Ujeedooyinka Cutubka

Markaad cashirka cutubkan baratid ee aad dhammaystirtid waxaad:

- Fahmi doontaa macnaha isku-filaanshaha.
- Fahmi doontaa faaiidada isku-kalsoonida.
- Aqoonsan doontaa sababta loo isticmaalo u diyaargarowga wax ka barashada kuwa kale.

Jaantuska 8.1 Ku-tiirsanaan Jaantuska 8.2 Isku-filaansho

8.1 Macnaha Isku-filaanshaha

- Labada jaantus ee kor ku yaal, keebaa ku tusaya isku-filaansho?
- Isku-filaanshaha dugsiga gudhiisa iyo guriga ee la xidhiidha shaqooyinka aad qabatiin inta aad sidaad isugu xig xigtiin u kacdiin saaxiibada fasalka u soo bandhiga.

Ardayda Fariidaha ah

Ardayda fariidaha ahi meel kasta oo ay joogaan, hurdo-ka toosin uma baahna aroorta hore ayay toosaan. Intay horay u kacaan ee ay dharka xidhaan ayay fool-dhaqdaan (wejiga maydaan) oo ay quraacda cunaan ayay si dhakhso ah dugsiga u tagaan. Marka calanka la sudho intay si wadajir ah ugu heesaan ayay si

asluub leh fasalka u galaaan. Marka uu macalinku wax fahansiinayana intay si deganaansho leh u dhegaystaan, ayay su'aalaha ka jawaabaan marka la waydiiyo intay u fiirsadaan. Aqoontoodu si ay u korto, buugaagta ayay akhriyaan. Hadaba waa sidan fariidnimadu ee qalbiga/maskaxda ku haya caruureey.

Isha laga soo xigtay: Buugga caruurta ee "Raalida" 2000 /Yezina Worku/

Layliska 1^{aad}

Si aad gabayga ugu salaysiin, su'aalaha soo socda ka jawaaba:

1. Waxqabadyo sharraxaad u noqda isku-filaanshaha odhaahyo qeexaya soo bandhiga,
2. Qodob dood ah iyo mid qoraal ah intaad dooratiin, markaa ka dooda faaiidada laga helo isku-filaanshaha.

Isku-filaanshuhu waxaa weeyaan intaad si foojigan u garatid awoodaada, aqoontaada iyo xoogaaga kadibna adigoo ka duulaya qiyaastaa, waxaad kartid oo dhan inaad dadaashid oo aad qabatid. Waxaa kale oo qeexitaanka isku-filaanshaha ee ugu muhiimsan ah inaad shaqooyin midho-dhal ah (wax-ku ool ah) ku fulisid lacagtaada, aqoontaada iyo xoogaaga adiga oo aan gargaar ka sugin dawlada, ururada aan dawliga ahayn, saaxiib ama qoyska. Tusaale ahaan caruurta:

- Hadii ay si fiiro leh ula socdaan oo intay diyaargaraw fiican sameyaan wakhtiga imtixaanka ay ka shaqeeyaan iyaga oo aan kala qishin (kala eeganin);

Isku-filaanshaha

- Hadii ay iskood uga soo shaqeyaan shaqooyinka guri ee ay macalimiintu u diraan iyaga oo aan qoyska waxba ka rajayn/ filin;
- Hadii ay yihiin kuwo si haboon oo taxadir leh u haysta qalabkooda waxbarasho ee guryaha dhexdooda u yaal;
- Hadii ay yihiin kuwo ilaaliya saacadaha dugsiga la galo iyo saacadaha laga soo baxo;

Guud ahaan hadii ay yihiin kuwo iyagu fuliya waxyaabaha ay doonayaan “Way isku filaadeen” ayaa la odhan karaa.

Jaantuska 8.1. waa mid ku tusaya ilmo waxa uu qabanayaa aanu tayo lahayn kaas oo si uu isugu-filaado fiirinaya waxay dad kale qabanayaan isagoo taagan. Taas marka la barbardhigo jaantuska 8.2. sariirta waxaa goglaya ilmaha laftiisa taas oo muujinaysa inuu isku filaanshaha tayo u yeelayo (horumarinayo). Sidaa daraadeed, caruurnimada laga bilaabo inaad isku-filaanshaha ku dhaqantid, noloshaada mustaqbalka ayay toosinaysaa.

Markaan dhinaca kale ka fiirino, qofkuu doonaba ha noqdee, si uu go’aankiisa u haysan karo waxna ugu fulin karo marka hore waa inuu noqdo qof isku-filan. Waa dhibaato in qof kale lagu tiirsado oo aan qofku aragtidiisa ku socon go’aankiisa khaaska ahna wax ku qabsan.

Layliska 2^{aad}

Ka jawaaba su’aalaha soo socda:

1. Maxay yihiin shaqooyinka laga filayo ardaygu inuu fuliyo si uu isugu filaado?
2. Magacaaba/caddeeya idinku shaqooyinka aad iskiin u qabatiin guriga markaad joogtiin.

8.2 Isku-kalsoonaa

- Waa maxay ‘isku-kalsoonaa’?

Axmad iyo hooyadii

Marwo Aamina waxay u yeedhay inankeedii Axmad oo ay ku tidhi: “Wiilkaygii Axmadoow! Maanta aad baan u bukaa/jiranahay. Barito dharkii aad dugsiga ku tegi

lahaydna lama maydhin. Hadaba maxaan sameeyaa? BAL aan deriska ka soo baryo qof ii maydha dharka.

Axmad ayaa ku yidhi, “Hooyo, maxaad dad u soo baryi?”

Hooyo Aamina ayaa ku tidhi, “Haddaa maxaan sameeyaa? Hadii aan dharka lagu maydhina barri dugsiga waad ka hadhi”. Markan Axmad aadbuu u yaabay oo wuxuu ku yidhi, “Miyaan aniguba maydho!”

Hooyo Aamina ayaa ku tidhi, “Allaa wiilkaygiiyow adigu waxba ma maydhi kartid”.

Axmad ayaa ku yidhi, “Allaa hooyo maxaan kaa yaabay! Anigu maadaamo aan fiirsado markasta oo aad adigu dharka maydhaysid anigu sida loo maydho waan garanayaa. Habaryartayna maadaamo aan ka codsado inay I barto sida loo maydho iyaduna way I bartay.

Sidaa darteed, aniga ayaa maydhaya.

Hooyo Aamina iyadoo aan rumaysan ayay ku tidhi, “Ma suurtagalayo”.

Axmad laakiin dhar-maydhidiisa maadaamo uu ku kalsoonaa ayaa wuxuu ku yidhi: “Macno laha hooyo! Hadii aanad i rumaysan intaan kuu soo dhawaado aan maydho”. Maadaamo ay fikirkan danbe rumaysatay hooyadii, iyadoo fiirinaysa ayuu dhar-maydhkii bilaabay.

Hooyo Aamina ayaa ku tidhi, “Fariid wiilkaygiiyow waynoow!” Waa hagaag. Bal aan in yar seexdo si uu madaxu ii ladnaado.

Layliska 3^{aad}

Ka jawaaba su’aalaha soo socda idinkoo ku salaynaya sheekada kor ku xusan.

1. Caddeeya odhaahda muujinaysa ‘isku-kalsoonida’ idinka oo ku salaynaya sheekada aad kor ku soo akhrideen.
2. Axmad maxaa ku dhiirigeliyay inuu isku-kalsoonado oo uu yidhaado “dharka waan maydhi karaa”?
3. Si isku-kalsooni loo helo, maxaa loo baahan yahay?

Isku-filaanshaha

Isku-kalsoonidu waxaa weeyaan inaad awoodaada intaad si taxadir leh u garatid shaqada aad qabanaysidna inaad hubtid aad garan kartid. Isku-kalsoonidu waa dareen kugu kalifayay shaqo iyo aqoonsiga saxda ah ee aad iska qabto. Tusaale ahaan hadii ardaygu waxbarashadiisa fasalka dhexdiisa uu si aad ah ula socdo, shaqada guri ee uu macalinku siiyana inta uu kasoo shaqeeyo uu samaysto qorshe uu ku akhristo, wakhtiga imtixaanka si isku-kalsooni leh ayuu uga shaqayn karaa.

Isku-kalsoonida waxyaabaha aasaaska u ahi waxaa weeyaan in la dadaalo oo la shaqeeyo iyo in lagu dhaqmo aqoonta. Sheekada kor ku xusan, Axmad hooyadii iyo haddii markay dharka maydhayaan intuu fiiriyay ayaa isagoo wax ka baranaya wuxuu xaqiijiyay inuu isaga laftiisu dharka maydhi karo, taas oo ah isku-kalsoonidiisa. Isku-kalsoonida shaqada uu ku qabtay waxay ka badbaadisay baryadii deriska/jaarka. Intaan isku-kalsoonaano si aan dadnimadeena ugu faano, dadaal iyo shaqo ayaa inagu waajib ah.

Layliska 4^{aad}

Ka jawaaba su'aalaha soo socda:

1. Maxaa lagaaga baahan yahay inaad samaysid si aad isugu kalsoonaatid?
2. Inaad isku-kalsooni ku shaqaysaa maxay faaiido leedahay?

8.3 Go'aan ku-adkaysiga

Jaantuska 8.3 Aaminsiiinta fikirkaaga kuwa kale

- Muxuu muujinayaa/tusayaa jaantuska kor ku xusan?

Faarax iyo saaxiibadiisa fasalka

Faarax waa arday dhigta fasalka shanaad. Baruhu markuu cashirka siinayo lama socdo. Shaqada guri ee la siiyana isagu kama shqeeyo. Arintan awgeed ayaa inta uu saaxiibadiisa fasalka inta uu siiyo furun (rooti), nacnac, iyo buskut uu guriga uga keenay ayuu baryi jiray waxa ay ka soo shaqeeyeen inta ay u rogaan ka dib sidaa loogu saxo. Wakhtiga imtixaankana wuxuu awooday inay ballan u qaadaan inuu ka qisho ama eego iyaga.

Xaalada sidan ah ayuu sanadkii ugu horeeyay ku gaadhay imtixaankii qiimaynta. Faarax ardaydii ugu ballan qaaday inay qish siiyaan ayuu agtooda fadhiistay si uu qishku ugu suurtagalo. Laakiin markii uu macalinkii imtixaanka qaadayay fasalka soo galay, wuxuu bedelay fadhigii ardayda. Faarax inta ay kala baxeen ardaydii qishka (eegashada) ugu ballan qaaday ayuu safka ugu horeeya fadhiistay.

Markii la bixinayay natiijada imtixaanka, Faarax wuu ka xumaady maadaamo uu helay natiijo liidata. “waan dhacay isagoo leh ayuu ooyay”. Saaxiibkii Cumarna wuxuu ku yidhi Faarax oo gadhkiisa gacanta ku haya, “Waxaa waajib kugu ahaa inaad waxbarashadaada la socotid oo aad imtixaanka woodaada kaga shaqaysid intaad isku diyaarinaysay qishka”. Luulna intay ku kaftantay (ciyaartay) ayay ku tidh, “Arin ka hortag mooyee ka daba tag malaha”.

Faarax aad ayuu u qoomameeyay (uga shalaayay). Wuxuuna yidhi, “Wixii hadda ka danbeeya waa inaan waxbarashadayda xoogga saaraa, shaqadayda gurina aan anigu ka shaqeeyo. Si niyad ah ayaan wax u baran. Sidan markaan sameeyo intaan dhibic sare keeno ayaa u gudbi fasalka lixaad”. Sidaas ayuu go'aansaday.

Go'aankii uu qaatay intuu ku adkaystay (ku samray), ayuu sii waday inuu dadaal wax ku barto, ku akhristo shaqada gurigana isagu kaga shaqeeyo. Saaxiibadiina buskutkii iyo nacnicii marka ka hadheen “waxaan shaqaynay qaado oo rogo” hadii ay yidhaahdaa, “Ma noqonayso sidaa maxaa yeelay anigu idinka idinkuma

Isku-filaanshaha

tiirsani, intaan isku-filaado ayaan awoodaa inaan natiijo fiican keeno". Faarax intuu ku adkaystay go'aankiisii ayuu imtixaankii si calool adayg ah kelidii intuu fadhiistay u qaatay. Sidaana natiijo sare ku keenay.

Saaxiibadii laakiin intay cadhoodeen ayay ku yidhaahdeen, "Waar adigu arday damiin ah ayaad ahayd". Isaguna inta uu u jawaabay isagoo ku kaftamaya ayuu yidhi, "Wax aanad lahayni kuma wado".

Layliska 5^{aad}

Su'aalaha soo socda ka jawaaba idinka oo ku salaynaya cashirka kor ku xusan.

1. Caddeeya sida uu Faarax ku keenay natiijada liidata (hoose).
2. Faarax ma intuu isku miisaamay ayuu go'aanka gaadhay mise maaha sidaa? Caddeeya arrinta iyo sababaha.

Qof kastaa arin fulintiisa marka uu go'aansado "yool buu leeyahay" ayaa la yidhaahdaa. Go'aankaas si aan maag-maag (laba-labayn) lahayn markuu u dhammaystirana waxay noqonaysaa caddaynta go'aan ku adkaysashada. Go'aan qaadashada iyo ku adkaysigeeda waxaa loo eegaa:

- Ka fikirida arinta marka ugu horaysa;
- Qaadashadeedana waxaa laga sugayaa qofka, qoyska, iyo aqoonsashada amniga iyo faaiidada wadanka;
- In go'aan xor ah la qaato, oo six or ah loogu dhaqmo fikirka iyo aragtida la aaminsanyahay waxay ka mid yihiin waxyaabaha aasaasiga ah.

Qof waliba wuxuu mudan yahay inuu qaato oo uu dhaqangeliyo go'aan kasta oo uu qaato. Tusaale ahaan, sidaad ka fahanteen cashirkii ku saabsanaa Faarax iyo saaxiibadii, Faarax inaanu noqon mid ku tiirsan kuwo kale go'aan ayuu ka qaatay. Arrintan awgeedna waxbarashadiisii intuu sidii la rabay ugu dadaalay ayuu natiijo fiican keenay.

Layliska 6^{aad}

Ka jawaaba su'aalaha soo socda:

1. Hadii uu arday ku fikiro inuu jaro waxbarashadiisa/deeda, fikirkan go'aan ka qaadashadiisa, maxaad ku talin lahaydeen in loo baahan yahay?
2. Si aad hormood u noqotiin waxyaabaha la idiinka baahan yahay inaad samaysiin qoraal caddaynaya diyaariya oo u akhriya ardayda fasalka.

8.4 Waxyaabaha caddaynaya fikirka khaldan ee aan iska-qabno

8.4.1 Dareenka isla-waynida

- Dareenka isla-waynidu waxay tahay waxa aad ka taqaaniin caddeeya.

Qodax

Maalintu Sabti maadaamo ay tahay, Haybe iyo Caasha dugsiga ma aadayaan. Hooyadood Maryana iyo aabahood Xirsina waa maalintay u tegayeen ururka baaha-wadaagta (jamaca). Aabaha iyo hooyadu waxay ku amreen caruurtooda inay guriga si wadajir ah u sii xaaqaan (nadiifiyaan) oo ay sariirahana sii goglaan si ay shaqada u bartaan oo ay u noqdaan kuwo isku-filan mustaqbalka, kadibna waxay tageen xagii jamaca.

Markii ay waalidkoodu ka soo laabteen xagii jamaca, Haybe iyo Caasha way murmayeen, gurigiina lama sii nadiifin, sariirihiina lama sii goglin. Kadib waalidkii iyagoo guriga galaya ayay yidhaahdeen: "Maxaad la murmaysiin?"

Caasha: Waxay tidhi, "Isagu guri kayga le'eg nadiifintiisa iyo gogliidiisa midna ma karo." Sidaa darteed, wixii aan anigu ka shaqeeyay ee aan qurxiyay ayuu iga xumaynayaa. Anigu isaga lama shaqayn karo.

Haybe: Wuxuu yidhi isagoo is-mashquulinaya, "Anigu waan kaa fariidsanahay oo kulama shaqayn karo adiga" intay tidhi ayay i diiday.

Isku-filaanshaha

Hooyadood ayaa iyaduna iyadoo aad isu-mashquulinaysa waxay tidhi,

“Caasha sax ma tihid”. Mar kasta waxaad ku dooda wax kasta adiga oo keli ahi maadaamo aad taqaanid, ma ogolid qof kale oo kula shaqeeya. Fiiri maantaba waxba idinka oo aan qaban ayaad oosheen”.

Aabihiina wuxuu yidhi, “Maadaamo aad ku fikiraysid inaad wax kasta taqaanid, diyaar uma tihid inaad waxbaratid”. Shaqada aad qabanaysidna xoogga ma saaraysid. Maalintii horana intaad jebisay handaraabka guriga ayaanad ahmiyadna siin sida loo hagaajinayo oo aanad cidna waydiin. Dabeecadaadana waa inaad bedeshaa (la horumariyaa).

Layliska 7^{aad}

Ka jawaaba su’aalaha soo socda idinka oo ku salaynaya sheekada kor ku xusan.

1. Cadeeya qofka ka jawaab celiyay ama ku sifoobay isla-waynida ee ku jira sheekada kor ku xusan. Qofka aad is leedihiin kama jawaab celina, caddeeya sababaha uu uga jawaab celin waayay.
2. Qofka ku goodiya ama ku weerara dadka dareenka isla-waynida dhibaatooyinka la soo dersaya intaad taxdiin koox koox uga dooda.

Dareenka islawaynidu waa mid kaa fogaynaya aragtida kuwa kale adiga oo taada keliya ka kor yeelaya, mida kuwa kalana hoos marinay. Dadka qaarkood ee aaminsan inay wax barten, dadka ay isleeyihiin waxba ma baran way quudhsadaan. Arrintani waa qeexitaanka dareenka isla-waynida.

Dhinaca kale qofka hanta farabadan leh wuu iska sarraysiiyaa qofka ka hantida yar isagoo u arka inuu ka hooseeyo. Hadaba qofkan hanta ayaan leehay lihi wuxuu abuurayaa dareen isla-wayni.

Guud ahaan dareenka isla-waynidu waxa weeyaan badanaa sababta keenta is-fahan la’aanta, sinaan la’aanta iyo isku-dhaca dadka.

Layliska 8^{aad}

Ka dooda su’aalaha soo socda:

1. Dareenka isla-waynida maxaa lagu caddeeyaa ama qeexaa?
2. Waxyeelo maxay ah ayuu dareenka isla-waynidu wataa?

8.4.2 Dareenka isla-hoosaynta/isquudhsashada/

- Taxa waxyaabaha ku kalifa ardayda inay la yimaadaan dareen isla-hoosayneed ama is-quudhsasho dugsiga dhexdiisa

Fardawsa

Fardawsa waa ardayad dhigata fasalka shanaad. Ciyaarta ilaa xad ayay jeceshahay. Sidaa darteed, inta badan dugsiga way ka hadhaa iyadoo dhuumanaysa. Shaqada guri ee ay macalimiintu siiyaana badanaa kama shaqayso. Maadaamo natiijadeeda imtixaankuna badanaa ay tahay mid ka hoosaysa kuwa saaxiibadeed waxay dareentaa isla-hoosayn/ is-quudhsasho. Waxay tidhaahdaa, “Anigu ma fahmayo waxbarashada, ardayada damiin ah baan ahay”. Arintan awgeed, iskuma kalsoona iyadu”. Baruhu marka uu su’aal fasalka u soo dhigo, waan khaldami intay tidhaahdo ayayna xataa sheegin jawaabta ay garanayso.

Layliska 9^{aad}

Ka jawaaba su’aalaha soo socda idinka oo ku salaynaya sheekada kor ku xusan.

1. “Anigu ma fahmayo waxbarashada, ardayada damiin aan ah”. “Waa maxay dareenka ay caddaynta u tahay?”
2. Caddeeya waxa idinku waajibka ah inaad samaysiin hadii ay jiraan dareemo nooca Fardawsa oo kale ah ku saabsan dareenka isla-hoosaynta ah ama is-quudsashada.

Isku-filaanshaha

Dareenka is-quudhsashadu wuxuu ku yimaadaa marka qof naftiisa uu hoos u dhigo. Qof marka uu is-quudhsado ama nafiisa hoos u dhigo, waxa uu yaqaanaa wuxuu ula muuqanayaa wax aanu aqoonin. Dareenka hoos-isu-dhigidu waa dareen xanibaad ama caqabad ku ah dhaqangelinta dareenka isku-kalsoonida.

Isku-kalsooniyi hadii aanay jirina, waxaa inagu dhacaya waxabarasho si midho-dhal ah aan u dhigano iska daaye xataa si haboon inaynaan u shaqayn. Tusaale ahaan, Fardawsa xoog-saarid ama ahmiyad-siin la'aanta waxaa ugu wacnaa isku-kalsooni la'aanteedda iyo dareenkeeda is-quudhsasho.

Layliska 10^{aad}

Ka jawaaba su'aalaha soo socda

1. Maxaa lagu caddeeyaa dareenka is-quudhsashada/isla-hoosaynta/?
2. Maxaa lagu caddayn karaa isku-kalsoonida?

8.5 Faaiidada u diyaargarawga wax kabarrashada kuwa kale si aad Awoodaada u garatid

- Waa maxay wax kala korodhsigu? (wax kala barashadu)

Si aan hawl u fulino, waxyaabaha la inooga baahan yahay mid ka mid ah waa kartida. Karti ayaan leenahay intaan nidhaahno inaan ku fikirno iyadoon ahayn, waxaa inagu waajib ah inaan karti lahaano. Kartida fursado kala duwan ayaa lagu horumariyaa.

Inagana waxaa inagu waajib ah inaan si isku kalsooni leh u garano inaan aqoon leenahay. Aqoonta aan leenahay siyaabaha aan ku sii kobcin karno jid ka mid ahina waa wax kabarrashada kuwa kale.

Layliska 11^{aad}

Ka jawaaba su'aalaha soo socda:

1. Maxaa waajib inagu ah inaan samayno si aan u garano awoodeena inoo gaarka ah?

2. Caddee waxyaabaha u suurtagelinaya in laba kooxood, kooxi wax uga barato kooxda kale. Caddee kooxda labaadna waxyaabaha ay goyska ka bartaan.

8.5.1 U shaqaynta Koriinka iyo Horumarka Dalka

- Waa maxay koriinka iyo horumarka dalku?

Qof ma awoodo inuu yeesho nooc kasta oo aqoon ah. Sidaa darteed, kelidii intuu si gooni ah u shaqaysto natiijo wax-ku-ool ah lama iman karno. Si loo keeno natiijo waxtar leh mar walba ma jiro qodobkii lahaa wadajir u shaqanta. Tusaale ahaan, hal guri hadii la dhisayo, waxaa loo baahan yahay xirfadlayaal kala gedisan sida: Muhandis, wastaad, rejiile, nijaar, korantoole, kuuli, xammaal, iwm....

Xirfadlayaashani markay is-kaashadaan ee midba midka kale shaqdiisa uu ixtiraamo weeyaan keliya marka guri wanaagsan la dhisi karo. Sidoo kale qofka xanuunsanaya ee aan dhakhtar u geynaa wuxuu u baahan yahay: dhakhtar, farsamo-yaqaan sheybaadh, kalkaaliye/so, shaqaalaha nadaafadda, iwm.. Keliya waxaa shaqo midho-dhal ah la qaban karaa waa marka kuwan oo dhammi ay is-kaashadaan oo ay is caawiyaan.

Sidaa darteed, horumarka guud wuxuu ku xidhan yahay wada-shaqaynta guud. Dalkeenana waxyaabaha aan ku kobcinaynayno ama ku horumarin karnaa waa marka dhammaan shaqooyinka horumarineed la iska kaashado ee keliya aan ku shaqayno. "mar waa dadaal marna waa daawada."

Layliska 12^{aad}

Ka dooda su'aasha hoos ku taal

Ka dooda su'aalaha aad diyaarsateen ee la xidhiidha waxbarashada iyo shaqada wadajirka ah iyo maaraynta shaqada macalimiinta ee urur shaqo oo laga helo nawaaxiga.

8.5.2 Hawlaha Dhaawacaya Horumarka iyo Midnimada Dalka

- Waa maxay ganacsiga kootarabaanku (alaabta sharci-darrada ah)? Magacaw waxaad ka taqaanid alaabada koontara-baanka ah.

Jaantuska 8.4 Kootarabaanku waa hawl dhaawcaysa dalka

Daawadii

Marwo Nadiifo intay “Uu Uu..” tidhi” ayay qayliday. Derikeedii markii ay iyagoo ordaya u soo galeen, inanteedii yarayd ee Faadumo ayay arkeen oo sariirta dusheesha iyadoo jiifta sheekaynaysa.

Nin waayeel ah ayaa yidhi, “Alla! Dhakhso gaadhi u keena” naxdin iyagoo isku dhex-daatay ayay islamarkiiba gaadhi u yeedheen oo yartii xagga cusbitaalka loo qaaday.

Marwo Nadiifo iyadoo ooyaysa ayay daawadii ay gacanta ku haysay u dhiibtay dhakhtarkii. Dhakhtarkiina intuu daawadii arkay oo uu rogrogay ayuu si naxdin leh u yidhi, “Daawadani waa mid wakhtigeedii dhacay oo xumaatay. Xageed ka soo iibsateen?”

Marwo Nadiifo ayaa tidhi, “Alla! Anigu farmasiigaan ka soo iibsaday”. Iyadoo ooyaysay maadaamo ay yarteedii ku sugnayd xaalad khatar ah. Dhakhtarkiina islamarkiiba Faadumo wuxuu u diray daawayn sare, kadibna booliska ayuu u yeedhay oo uu ogaysiiyay/wargeliyay arinta.

Booliskiina baadhitaan ayuu ku ogaaday in daawada si sharci darro ah (kootarabaan) loo soo geliyay waddanka. Daawada dadkii sharci darrada ku soo geliyay, farmasiigii iyo shaqaalihiiisii dhammaantood inta maxkamad la soo joojiyay ayaa ciqaab xabsi ah lagu qaaday ama fuliyay.

Layliska 13^{aad}

Ka jawaaba su’aalaha soo socda idinka oo ku salaynaya cashirka kor ku xusan.

1. Maxaad ka fahanteen cashirka kootarabaanka ku saabsan ee la soo gudbiyay? Doorta qodob doodeed qoran oo ka dooda.
2. Waa maxay dhibaata daawada ay Faadumo qaadatay?

“Koontarabaan” waa eray ka samaysan laba eray oo Af-Talyaani ah. “Koontra” oo macneheedu yahay “Ka hor imaatin/ka soo horjeed” halka “Band” uu macneheedu ka yahay “Baaq” wuxuu soo koobayaa sharciga iyo macluumaadkiisa. Iyadoo arintan lagu salaynayo, ganacsiga kootarabaanka ahi waa ganacsi ka hor imanya xeerka, sharciga iyo macluumaadka kaas oo lagu soo gudbiyo si lidi ku ah. Waxaa kale oo eraygan lagu turjumay buugga, qaamuuska korantada ku shaqeeya ee Oxford.

Waxqabadka

1. Waa alaabada waddanka gudhiisa soo galaysa iyadoo aan u soo marin sharciga sidii loo baahnaa taas oo intay soohdinta ama xuduuda soo jebiso sidaa ku soo gasha;
2. Waa alaabta dibadda sida sharci darrada ah loogu dhoofiyo dibada iyadoo aan la waafajin nidaamka sharciga, kuwaas oo intay xadka/soohdinta jebiyaan sidaa dibada ugu baxa.

Xaaladan sharci-darrada ah alaabta dalka kaga baxaysa iyo mida ku soo galaysaa waxay waxyeelo wayn gaadhsiinaysaa noloshii bulshada, dhaqaalaha iyo sidoo kale noloshii muwaadiniinta.

Koontarabaanka iyo wixii la xidhiidha, derejadooda haboon ilaalintooda qofkii u qaabilsanaa maadaamo uu dalka soo gelinayo daawooyin cuntooyin sumaysan caafimaadkii muwaadiniinta ayay waxyeelo ku soo gaadhaysaa. Dhibaataadii Faadumo ka soo gaadhay ayaa tusaale fiican inoogu filan.

Isku-filaanshaha

Alaabta kootarabaanku markay dibada u baxaysana, canshuurtii iyo dakhligii dawladu inay si fiican ugu hesho ahayd waa laga waayaa taasina waxay si wayn u curyaaminayaa dhaqaalihii dalka. Dhaqdhaqaaqa kootarabaanku marba marka ka danbaysay siduu isu soo tarayay ayuu imika gaadhay derejo aad u sarraysa.

Guud ahaan kootarabaanka waxqabadkiisu wuxuu gaadhay:

- Inuu si argagixiso ugu adeego ilaha lacagta;
- Inuu dakhligii dawlada ina seejiyo;

- Bagaash (alaabo yar yar) oo ay tayadeedu liidato iyo hubka dagaalka oo aan fasax lahayn in la soo geliyo, sidaana nabadgelyada, dhaqaalaha, iyo nolosha muwaadiniinta ee dalka ay wax u dhimayaan taas oo denbi wayn ah.

Layliska 14^{aad}

Ka dooda su'aalaha soo socda:

1. Waa maxay kootarabaanku?
2. Waa maxay waxyeelada uu kootarabaanku keenayaa?

Gaba-Gabada Cutubka 8^{aad}

Isku-filaanshuhu mar walba wuxuu u baahan yahay in aqoonta lagu dhaqmo. Si aqoonta loo horumariyana waa in loo fiirsado waxay dadka waawayni guriga dhexdiisa ku samaynayaan, in xubnaha qoyska lala tashado, wixii loo fiirsadayna inta la awoodo iyo sida xaaladu tahay waa in loo isticmaalo. Dugsiga gudhiisana, waa in la garto anshaxa dugsiga, barayaashu markay cashirka dhigayaan waa in si niyad ah loo dhegaysto, loo akhristo, su'aalaha looga shaqeeyo, saaxiibada fasalka gudhiisa iyo dibadiisa lala tashado oo fikirada haboon laga qaataa aad bay lagama maarmaan u tahay.

Waxyaabahani waxay inoogu filan yihiin sidaan isugu-filaan lahayn. Dadka waxyaabahan awood

u helaa ma noqonayaan ku gumaysta dadka kale. Waxay aaminsan yihiin inay go'aasadaan ayay awoodeen.

Dhinaca kale kootarabaanku inuu dakhliga dalka curyaamiyo oo uu yahay shaqo ku duufsanaysa oo dalkana dhaawacaysa. Intaa waxaa dheer in daawooyin iyo cuntooyin aan lahubin ay si qarsoodi ah dalka u soo galaan kuwaas oo caafimaadkii bulshada wax u dhimaya. Qof kastaaba hadii uu isku-filaanshihiisa horumayo, oo uu hawlaha sharci darrada ah la dagaalamo/ celiyo, dalku wuu horumaryaa.

Erayada Furaha ah ee Cutubka 8^{aad}

Kaakicin:	ku qalqaalin, ku boorin.
Quudhsi:	yasitaan, hoos u dhigid, yaraysasho.
Xoogsaarid:	ahmiyad sii, u fiirsasho.

Layliska guud ee cutubka 8^{aad}

Su'aalaha is-tijaabinta ah ee soo socda intaad buugaagtiina ku qortiin ka shaqeeya.

- I. Hadii ay weedhaha soo socdaa run yihiin ku qora "Run" hadii ay been yihiina "Been" kaga jawaaba
 1. In si taxadir leh loo ogaado awoodu waxay faaiido u leedahay isku-kal-soonaanta.
 2. Waxaa faaiido leh inaan wakhtiga wada xaajoodka fikirka qofka kale la siinin mudnaanta ee rabitaanka uun loo dagaalamo.
 3. Hadii aan haysano qof ina caawiya, inaan isku-filnaano oo aan shaqaynaa faaido inooma leh.
 4. Waxaanaan aqoon inaan qof kale waydiinaa waxay ka mid tahay dareenka isla-hoosaynta ama hoos-isu-dhigida.
 5. In iyadoo wax la badhaayo la is-fahmo oo la wada shaqeeyaa dadka iyo dalkaba faaiiday u leedahay.
- II. Lambarada 1-6 "shaqooyinka lagu fuliyay" cinwaanka leh hoostiisa hawlaha lagu taxay "ku-tiirsanaan" ama "isku-filaansho" inay noqonayaan intaad u fiirsato meesha banaan ee lagu siiyay calaamada (✓) dhig oo isku aadi

T.L	Shaqooyinka la fuliyay	Ku-tiirsanaan	Isku-filaansho
1	Waxaan garan waayay halkaan dhigay buugaagtaydii, kadib walaalkay ayaa ii helay.		
2	Aniga ayaa dharkayga xidhay.		
3	Weelkii aan wax ku cunay miiskan kaga dul tegay si ay walaashay u ururiso.		
4	Si aanan dugsi uga daahin, aroor horaan toosay.		
5	Ganacsiga koontarabaanka.		
6	Meeshaan seexanayay ayaan gogladay.		
7	Making bed		

III. Su'aalaha soo socda mida saxda ah ka dooro

1. Qofka isku-filaaday:

B. Waa inuu naftiisa uun u fikiro.	J. Waa inuu ka khajilo dareenka hoosaynta.
T. Dadka kale waa inuu iska saraysiiyo.	X. Gabaw wuu ka madax banaan yahay.
2. Kuwa soo socda keebaa ah hawlgalka arday isku kalsoon?

B. Gacanta ayuu bixiyaa si uu su'aasha uga jawaabo.	
T. Ardayda kale ayuu la tashadaa.	
J. Fikirka ay la noqoto ayuu caddeeyaa.	
X. Dhammaan waa sax.	

Isku-filaanshaha

3. In go'aanka lagu adkaystaa waxay faaido u leedahay:
 - B. Fikradayda keliya ayaa sax ah in la isla soo taago.
 - T. In arrin wax laga akhriyo, laga tashado, aqoonsigeeda inta la dhaqangeliyo in la go'aamiyo oo la dhammaystiro.
 - J. In fikirka dadka kale inta la raaco iyadoo la garan la iska go'aamiyo oo la dhameeyo.
 - X. Dhammaan waa sax.
4. Horumar guud waxaa lagu keeni karaa:
 - B. Keli inta la shaqeeyo in la qadariyo.
 - T. Si guud inta loo shaqeeyo in si guud looga faaiidaysto.
 - J. Waxbarasho iyo aqoon korodhsi.
 - X. B waxaan ka ahayn dhammaan waa sax.
5. Ganacsiga koontarabaanku waa:
 - B. Alaabta oo si sharci-darro ah waddanka loo soo geliyo.
 - T. Alaabta oo si sharci darro ah waddanka looga saaro.
 - J. Dalka iyo dadka hawl waxyeelaysa weeyaan.
 - X. Dhammaan waa wada jawaab.

IV. Ku buuxiya meelaha banaan ee soo socda erayga ama odhaahda saxda ah

1. Shaqada guri ee ay macalimiintu siiyaan iyadoo aanu ka shaqayn inuu dad kale ka rogtaa ardagu waa .
.....
2. Wakhtiga imtixaanka iyadoo ardaydu ka qishin saaxiibadood hadii ay shaqeeyaan waa
....., Intuu miisaamo arimo ayuu fikirka fiican qaataa oo uu si aan maag-maagid lahayn u dhammaystiraa.

V. Si gaaban uga jawaaba su'aalaha soo socda

1. Waa maxay isku-filaanshuhu?
2. Muxuu u baahan yahay go'aan ku adkaysigu?
3. Magacaaba waxyaabaha muujinaya dareenka isla-waynida iyo dareenka is-quudhsashada/hoos isu-dhigida.

